

TAMMI

Helga Weiss
HELGAN
PÄIVÄKIRJA

NUORENA TYTTÖNÄ KESKITYSLEIRILLÄ

Helga Weiss

HELGAN
PÄIVÄKIRJA

Nuorena tyttönä keskitysleirillä

TOIMITTANUT NEIL BERMEL
SUOMENTANUT EERO BALK

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI | HELSINKI

Suomennettu tšekinkielisestä käsikirjoituksesta *Deník Helgy*,
joka ilmestyi ensimmäisen kerran englanninkielisenä käännöksenä
nimellä *Helga's Diary* Isossa-Britanniassa 2013.
First published in the English language
in Great Britain by Penguin Books Ltd.

Helga Weissin päiväkirjan lyhennetty versio on julkaistu
kirjoissa *Deníky děti* (Lasten päiväkirjoja, Naše vojsko, Praha 1965)
ja *Terezín* (Státní židovské muzeum, Praha 1965).
Sitaatteja päiväkirjasta on myös käytetty dokumenttielokuvissa,
kuten Zuzana Justmanová:n filmissä *Voices of Children* (1997).

Teksti © Helga Weiss, 2013

Alkusanat, selitykset, sanasto ja Helga Weissin haastattelu
© Neil Bermel, 2013

Maalaukset © Wallstein Verlag, Göttingen, 1998
Muut kuvälähteet mainitaan kuvatieoissa teoksen lopussa

The moral right of the copyright holders has been asserted

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2013
ISBN 978-951-31-6788-2
PAINETTU EU:SSA

Lapsenlapsilleni Dominikalle, Natálielle ja Sáralle
sekä kaikille muillekin nuorille, siinä hyvässä uskossa,
että he säilyttävät menneisyyden muistissaan
eivätkä koskaan joudu kokemaan
samaa kuin minun sukupolveni.

Sisällys

9	Alkusanat
	Kartat
16	Helgan matka
18	Terezín
	Helgan päiväkirja
23	Esipuhe
27	1. Praha
58	2. Terezín
129	3. Auschwitz, Freiberg, Mauthausen, Koti
186	Helga Hošková-Weissován haastattelu
211	Selitykset
219	Sanasto
222	Kuvatiedot

Alkusanat

Helga Weissin (oik. Hošková-Weissovan) säilyneet päiväkirjat koostuvat kouluvihkoista ja paperiarkeista, joita hän käytti vihkojen loputtua. Kun päiväkirjat vuosien mittaan alkoivat herättää kiinnostusta, Helga työsti niitä uudestaan useaan kertaan, kirjoitti niitä puhtaaksi lyijykynällä ja lisäsi huomautuksia alkuperäisiin teksteihin, niin että syntyi useampia työstettyjä versioita, joista yksi on kirjoitettu koneella. Vaikka kirjailijan pyynnöstä nyt julkaistaan nimenomaan kronologinen versio, päiväkirjat ovat alun perin monimuotoisemmat.

Vihkot

Säilyneet vihkot kuvaavat aikaa, jolloin Helga asui Prahassa ja sittemmin Terezinin ghetossa. Teksteistä käy ilmi, ettei hän pitänyt päiväkirjaa joka päivä vaan kävi sen pariin silloin tällöin ja kirjoitti pitkiä, useita kuukausia kattavia jaksoja. Tämä selittää osaltaan sen, miten hän saattoi erottaa tärkeät tapahtumat ajan virrasta, vaikka tapahtumahetkellä asioiden merkittävyyttä olisi ollut vaikea arvata, ja samoin sen, että välillä kronologia heittää ja ajallisesti läheiset tapahtumat ovat vaihtaneet keskenään paikkaa.

Ensimmäinen päiväkirja alkaa ”lapsuusmuistoilla” (Helga-
han alkoi pitää päiväkirjaa yksitoista- tai kaksitoistavuotiaana)
ja jatkuu ensimmäisten sotavuosien tarinoilla ja tapahtumilla,
joiden aikamuoto vaihtelee imperfektistä preesensiin. Kerron-
nan tyyli on ensimmäisiä sivuja lukuun ottamatta hämmästy-
tävän yhtenäinen, ja Helga esittää tapahtumat kuin olisi juuri
kokenut ne.

Nyt julkaistava teksti perustuu sodan jälkeen työstettyyn ver-
sioon, josta Helga on kirjoittanut uudelleen jotkin vuotta 1938
ja alkuvuotta 1939 koskevat kaunistellut merkinnät ja työstänyt
ne sopimaan paremmin muistiinpanojen muihin osiin. Tähän
versioon hän on myös lisännyt päiväykset. Näin siihen tulee
päiväkirjamainen vaikutelma, vaikka merkinnät eivät alkuaan
päiväkirjan muodossa olleetkaan. Se selittää kerronnan aikui-
semman tyylin, joka olisi kahdeksan-yhdeksänvuotiaalla lap-
sella hyvin epätodennäköinen.

Kirjoittaessaan päiväkirjoja sodan jälkeen puhtaaksi koneella
Helga paranteli tekstiä. Hän jätti pois joitakin kommentteja ja
tarinoita, jotka tuntuivat hänestä liian kriittisiltä joitakuuta hen-
kilöitä kohtaan (jotka saattoivat tuolloin olla vielä hengissä) ja
lyhensi joitakin pitkiä ja toistuvia kohtauksia, jotka oletti epä-
kiinnostaviksi. Nämä muutokset on Helgan toivomuksesta säi-
lytetty, joten näiltä osin julkaistava teksti on sodanjälkeistä ver-
sioita eikä alkuperäisten vihkojen tekstiä. Noin neljännes teks-
tistä on jätetty pois ja toinen neljännes toimitettu. Joihinkin
kohtiin Helga on lisännyt sodan jälkeen huomioitaan, joita on
kirjan lopussa Selitykset-osiossa.

Helgan toinen vihko loppuu mainintaan perheen tulosta
Tereziniin ja hajottamisesta vuonna 1941. Tämä merkintä on
ilmeisesti kirjoitettu 1943, koska vihkossa Helga kirjoittaa muis-
tavansa tuon tapahtuman ”nyt kahden vuoden kuluttuakin”.

Irtolehdet

Kaikki tämän jälkeen käsinkirjoitettu teksti on irtolehdeillä, joista joitakin Helga on saattanut kirjoittaa Terezinin ghetossa ja suuren joukon sodan jälkeen. Voimme vain arvata käsialan ja paperin perusteella, miltä ajalta mikäkin lehti on peräisin. Vihkoihin verrattuna irtolehdissä on huomattavasti enemmän korjauksia. Koska lehdet olivat numeroimattomia ja päiväämättömiä, niiden alkuperäinen järjestys on mennyt vuosien mittaan sekaisin. Lisäksi Helgan puhtaaksikirjoittaessa ja työstäessä niitä sodan jälkeen ei juuri ollut vielä holokaustikirjallisuutta, johon olisi voinut viitata, ja niinpä Helga luopui tiukasta aikajärjestyksestä ja järjesti merkintänsä usein aiheen mukaan. Esimerkiksi kertoessaan jostain kulttuuritapahtumasta hän liitti mukaan pari muuta, joihin oli osallistunut myöhemmin.

Tämä osa vaati tutkimusta ja selityksiä, jotta se olisi ymmärrettävä ilman että sen autenttisuus kärsii. Käännöksessä on käytetty Helgan auktorisoimaa ja työstämää tekstiä, jonka järjestys on pyritty säilyttämään mahdollisimman hyvin. Joissakin kohdin merkinnät on kuitenkin järjestetty toisin kuin Helgalla, mutta alkuperäisten käsikirjoitusten sisältö on säilytetty. Niinpä tekstiin on jäänyt aiheenmukaisen järjestyksen takia rosousta, mutta selitykset auttavat lukijaa sijoittamaan tapahtumat aikaansa.

Muu teksti

Päiväkirjan viimeinen osa on kirjoitettu samanlaiseen päiväkirjamuotoon, mutta kuten Helga esipuheessaan selittää, sen hän

kirjoitti palattuaan Prahaan vuosina 1945 ja 1946. Tästä osasta ei ole olemassa käsikirjoitusta, vaan sen pohjana on sodanjälkeinen konekirjoitettu versio. Keskustelussamme (sivulta 186 lähtien) Helga selittää, miksi kirjoitti kolmannen osan päiväkirjamuotoon.

Käännös ja formaatti

Käännöksessä on noudatettu mahdollisimman tarkasti Helgan käsitystä siitä, millainen teksti olisi ymmärrettävä nykylukijalle, ilman että alkuperäiseen puututaan liikaa. Siksi hänen käsikirjoitukseensa on tehty mahdollisimman vähän muutoksia. Tekstissä on aukkoja, epäselvyyksiä ja logiikan vastaisia hyppäyksiä, ja nykylukijan haasteena onkin luoda silta meidän aikamme ja Helgan lapsuuden välille ja uppoutua hänen silloiseen elämäänsä.

Kirjan lopussa on selityksiä asioista, jotka olivat Helgalle normaalia arkea mutta saattavat aueta nykylukijalle huonosti. Muun muassa vieraskieliset sanat on selitetty lyhyesti itse tekstissä, mutta pääasiassa selitykset ovat kirjan lopussa. Alkutekstin pitkiä kappaleita on paikoitellen pilkottu, jotta lukija saisi miettimistilaa.

Helga kirjoitti päiväkirjansa teini-iässä, eikä päivämäärien merkitseminen ollut hänestä kovin tärkeää niin dramaattisena aikana. Päiväyksiä on aluksi satunnaisesti ja osa niistä on lisätty myöhemmin, ja johdonmukaisemmin niitä on sodan jälkeen koneella kirjoitetussa versiossa. Helga on merkinnyt niitä sen verran kuin on sodan jälkeen muistanut.

Helgan rekonstruoimat päivämäärät on tekstissä säilytetty, mutta uusia ei ole lisätty, koska se on käytännössä mahdotonta. Lukemisen helpottamiseksi tekstiin on lisätty merkki — kohtiin, joissa aihe tai näkökulma (nykyisyys – menneisyys) muut-

tuu. Asteriski * osoittaa, että kappaleiden välissä on todennäköisesti kulunut aikaa, mutta aihe pysyy samana. Nämä merkit eivät vastaa alkuperäisen käsikirjoituksen taukoja eivätkä tarkoita, että Helga olisi keskeyttänyt päiväkirjansa ja palannut sen pariin myöhemmin.

Toimituksen tekemä on myös päiväkirjan jako kolmeen lukuun: Helgan elämään Prahassa, oleskeluun Terezínissä ja internointiin muilla leireillä.

Helgan tšekinkielisessä tekstissä käyttämät ja tšekin mukaan taivuttamat saksan sanat on jätetty tekstiin ja useimmiten selitetty saman tien. Useimmiten ne on tulkittu myös sanastossa kirjan lopussa. (Joistakin sanoista keskustelimme Helgan kanssa pitkään haastattelun yhteydessä.)

Moni kirjassa mainittu paikka on yhä olemassa. Saksalaiset perustivat Terezínin juutalaisten väliasemaksi matkalla työ- ja tuhoamisleirille, ja se sai pikaisen pintasilauksen, jotta ulkomaisille tarkastajille saatiin tarjottua kuva juutalaisten inhimillisestä kohtelusta. Se on nykyään muistomerkkinä ja museona. Messupalatsin rakennuksessa Prahassa on Kansallisgallerian uuden taiteen osasto, mutta sen naapurissa ollut ns. Radiotori (Rádiorh) kasarmeineen on purettu ja paikalla on Helgan suunnittelema muistolaatta. Auschwitz-Birkenaun ja Mauthausenin keskitysleirit, joissa Helga oli vankina, ovat avoinna kävijöille. Helga itse taas asuu nykyään asunnossa, jossa on syntynytkin ja johon hänen päiväkirjansa alku sijoittuu.

Kiitokset

Käännöstä laatiessani olen ammentanut tietoa muun muassa seuraavista lähteistä: Terezínin kansallisen muistomerkin verkkosivut, hakuportaali Holocaust.cz, VEDEM-projekti, Uni-

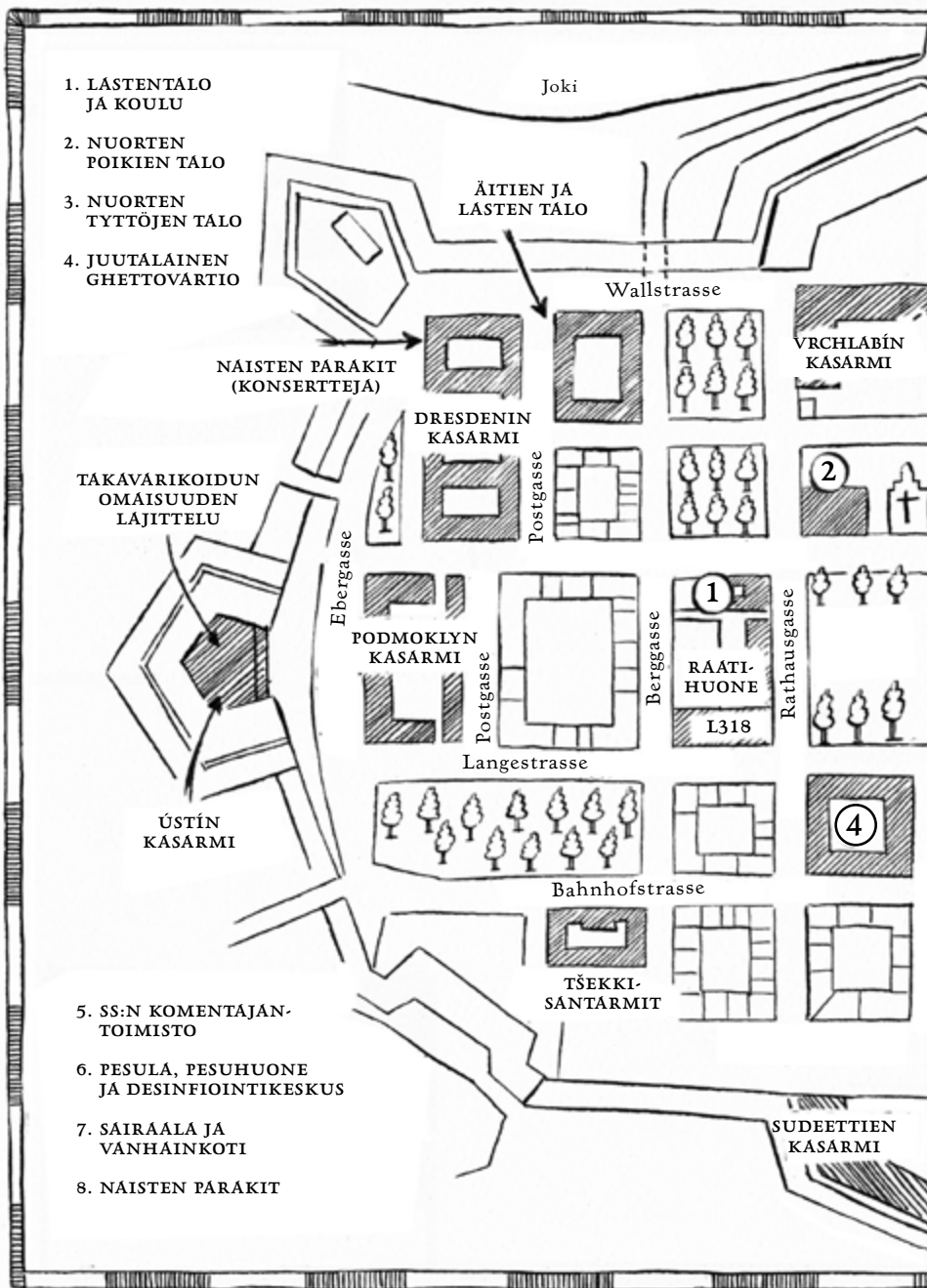
ted States Holocaust Memorial Museum, YIVO-instituutti, Prahan juutalaismuseum, Terezínin kaupunki, Tšekin kansallisgalleria, Prahan tietopalvelu, Mauthausenin muistomerkki, Tšekin radio ja Terezín-liikkeen instituutti. Internetsivut www.ghetto-theresienstadt.info, www.fronta.cz, www.jewishgen.org ja vysocina-news.cz ovat myös olleet minulle tärkeitä lähteitä. Hengissä selvinneiden haastattelut mm. sivuilla www.hermanova.de, www.holocaustresearchproject.org, historycz.edublogs.org ja www.holocaustcenterbuff.com ovat luoneet taustaa ja antaneet lisävalaistusta.

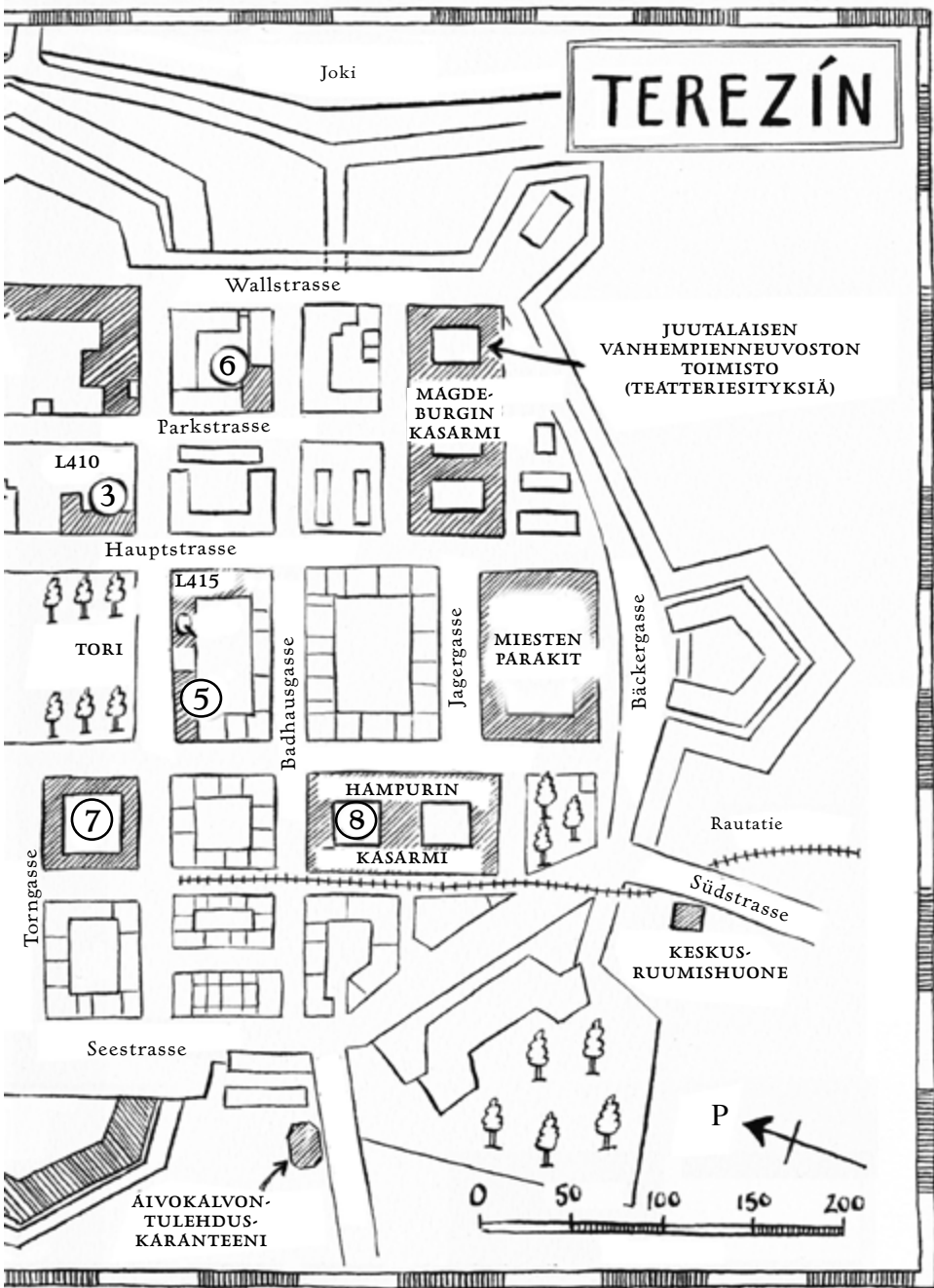
Olen käyttänyt myös seuraavia kirjoja: Hans Günther Adler: *Theresienstadt: das Antlitz einer Zwangsgemeinschaft*, Norbert Troller: *Theresienstadt: Hitler's Gift to the Jews*, Saul Friedman (toim.), Laurence Kutler (käänt.): *The Terezin Diary of Gonda Redlich*, Joža Karas: *Music in Terezín. 1941–45*, Alena Heitlingrová: *In the Shadows of the Holocaust and Communism: Czech and Slovak Jews since 1945* ja Tom Luke, Mordechaj Livni, Chava Livni, Petra Herrmann, Eva Ročková, Jan Roček: *Pokoj č. 127*, jossa kuusi hengissä selvinnyttä muistelee Tereziniä.

Olen myös kiitollinen kääntäjille Erika Abramsovälle ja Edgar de Bruinille korvaamattomasta avusta päiväkirjan kronologian palauttamisessa, Luděk Knittlille kielituesta, Andrew Swartzille henkisestä tuesta ja brittiläiselle toimittajalle Will Hammondille tämän projektin pitkämielisestä ja itsevarmasta saattamisesta alusta loppuun.

Neil Bermel, tooksen toimittaja ja englannintaja
Sheffieldin yliopisto, 2012

Kartat

TEREZÍN

Joki

Wallstrasse

JUUTALAISEN VANHEMPIENNEUVOSTON TOIMISTO (TEATTERIESITYKSIÄ)

Parkstrasse

MAGDEBURGIN KASARMI

L410

Hauptstrasse

L415

Jägergasse

MIESTEN PARAKIT

TORI

Badhaugasse

Bäckergasse

Rautatie

Torngasse

HAMPURIN KASARMI

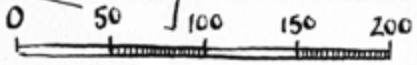
Südstrasse

KESKUSRUUMISHUONE

Seestrasse

AIVOKALVONTULEHDUSKARANTEENI

P

■ BERLIINI

SÄKSÄN VALTAKUNTA

LEIPZIG

BAUTZEN

DRESDEN

GÖRLITZ

FREIBERG

CHEMNITZ

KÖNIGSTEIN

ČESKÁ
LÍPA

TRIEBSCHITZ

TEREZÍN

TRAVČICE

MOST

ŘÍP

CERHENICE

CHOMUTOV

KŘIVOKLÁT

PRAHA UVALY

HORNÍ BRÝZA

FLOSSENBÜRG

PLZEŇ

BÖÖMIN JA MÄÄRIN PROTEKTORAATTI

DOMAŽLICE

KLÁTOVÝ

HORAŽDOVICE

LÍPA

Tonava

0 50 100
Km

— — — — — Todennäköinen reitti

— — — — — Mahdollinen reitti

LINZ

MAUTHAUSEN

POZNÁN

HELGÁN MATKAT

VÁRSOVA ■

PUOLAN KENRÄÄLI- KUVERNEMENTTI (Saksan miehittäjä)

BRESLÁU

KATOWICE

KRÁKOVA

BIRKENÁU

AUSCHWITZ

OSTRAVA

BRNO

SLOVAKIA

WIEN

UNKARI

HELGAN PÄIVÄKIRJA

Esipuhe

län karttuessa ihminen palaa yhä useammin menneisyyteen. Ihmeekseni huomaa, etten itse asiassa ole sieltä koskaan poistunutkaan. Luin päiväkirjani vuosien kuluttua hyvin huolellisesti uudelleen alusta loppuun. Hieman kaihomielin ja monessa kohtaa liikuttuen, sen myönnän. En tiedä, miksi ja miten minun pitäisi kirjoittaa päiväkirjaani esipuhe. Olen kirjoittanut siihen kaiken tarpeellisen jo yli kuusikymmentä vuotta sitten. Kirjoitin muistiin vaikutelmiani ja mietteitäni. Ensin kouluvihkoihin, sitten yksittäisille paperiarkeille. Käsiälä on lapsen, tyyli laava, naiivi. Silti se on uskottava kuva ajasta, jolloin sukupolveni eli, kasvoi ja kuoli. Paljon on jo kirjoitettu, paljon unohdettu, jostain tietoisesti vaiettu ja jotain vääristelyä. Pidän siivoamisesta, en halua jättää jälkeeni epäjärjestystä. Minun on korkea aika järjestää jäämistöni.

Menneinä vuosina on kasautunut paljon dokumentteja. En pidä paperien järjestelämisestä, ja ne ovat minulla joltisessaakin kaaoksessa. Niin törmäsin päiväkirjaani, joka oli ollut vuosikaudet tallessa ja lähes unohtuneena pöytälaatikon pohjalla. Se on kasa kellastunutta paperia, jonka lyijykynämerkintöjä on paikoin vaikea lukea. Elän ajassa, olen opetellut käyttämään tietokonetta, ja niinpä kirjoitin sivun toisensa jälkeen puhtaaksi ja tulostin. Pyrin karsimaan, lyhentämään pitkiä virkkeitä, pois-

tamaan lauseita, valitsemaan sopivampia sanoja ja ilmauksia. Joku saattaa huomauttaa, että teksti pitäisi toimittaa ammattimaisesti. Mutta siitä minulla on huonoja kokemuksia. Elämästäni on laadittu jo monta artikkelia, radio-ohjelmaa ja reportaasia. Toimittajien korjaukset ovat usein muuttaneet ajatuksen täysin, värittäneet tai vääristäneet tosiasioita. Pelkään, että työstäminen veisi tekstistä sen autenttisuuden ja ilmaisuvoiman. Ottakoon lukija päiväkirjan vastaan ymmärtäväisesti.

Päiväkirja alkaa liikekannallepanosta vuonna 1938, kuvaa Tšekkoslovakian miehityksen, olosuhteet Protektoraatissa, etenkin juutalaisvastaiset määräykset ja elämän Terezínin ghettossa vuosina 1941–1944. Ennen deportaatiota Terezínistä loka-kuussa 1944 annoin vihkot enolleni Josef Poláckille, joka pelasti muistiinpanoni ja piirustukseni muuraamalla ne kätköön. Pian sodan jälkeen, vuosina 1945–1946, täydensin Terezínin-päiväkirjaa ja kirjoitin muistiin kaiken, mitä olin kokenut muissa keskitysleireissä (Auschwitz, Freiberg, Mauthausen), niissä ei näet ollut mitään mahdollisuutta kirjoittaa. Kirjoitin tapahtumat niin kuin ne muistiini nousivat. Kirjoitin spontaanisti ja nopeasti – olin täynnä kokemuksia, jotka pyrkivät ulos. Kirjoitin irtolehdlle enkä numeroinut sivuja. En älynnyt tarkastaa päivämääriä, aina en edes merkinnyt niitä; sitä paitsi tutkijat alkoivat vasta silloin tarkastella noita aikoja. Tutkimuksia ilmestyi paljon päiväkirjojeni valmistumisen jälkeen. Kun valmistelin päiväkirjaa julkaistavaksi, ei ollut helppo järjestää tapahtumia kronologisesti. Pyydän lukijalta ymmärtämystä, jos en ole siinä täysin onnistunut. En ole historian tutkija eikä päiväkirja ole tieteellinen työ. Pidän tapahtumia ja tuntemuksia ensisijaisina, ja ne muistan aivan tarkasti tänäänkin. Luotettavaa tietoa voi hakea tietokirjoista. Historian oppikirjoissa kerrotaan, että toisessa maailmansodassa kuoli kuusi miljoonaa juutalaista. Tiedot on tarkistettu ja tallennettu tietokantoihin.

Riittää kun klikkaa tietokonetta, ja päivämääriä ja lukuja löytyy. Mutta jokainen luku on ihmiskohtalo, tarina... Päiväkirjani on vain yksi niistä.

Palattuani Prahaan toukokuussa 1945 lopetin päiväkirjamerkintäni sanoihin ”Vihdoinkin kotona”. Siihen päättyi yksi luku elämästäni.

Mitään kotia ei kuitenkaan ollut. Minulla ja äidillä ei ollut paikkaa minne mennä, isä jäi palaamatta ja entinen asuntomme oli varattu. Olin viisitoista ja puoli vuotta vanha, minun piti ensi sijassa ottaa kiinni menettämäni kouluvuodet. Aloitin uuden elämän.

Helga Hošková-Weissová
Praha, 2012

1. Praha

Mitä tämä ”liikekannallepano” oikeastaan tarkoittaa? Kaikkien nuorten miesten täytyy mennä armeijaan. Miksi? Jokin aika sitten kaikki oli täynnä Itävaltaa ja nyt taas liikekannallepanoa. Ihmiset eivät osaa puhua mistään muusta. Mutta mitä se on? Miksi äiti ja isä eivät ole tänään kotona? Sen sijaan, että kertoisivat minulle liikekannallepanosta, he ovat lähteneet kuuntelemaan radiota. Tekosyyhän se vain on, radiota he voivat kuunnella kotonakin. Ovat varmaan lähteneet kylään, jotta voisivat puhua liikekannallepanosta. Mitä he oikein minusta luulevat? Että olen vielä pieni eikä minulle voi puhua mistään? Minähän olen jo iso, täytän yhdeksän. Voi ei, paljonko kello oikein lyö? Aamulla on lähdettävä kouluun, enkä ole vielä nukku-massa. Sen typerän liikekannallepanon takia olin vähällä unoh-taa koko koulun.

Mikä ilmaisku? Keskellä yötä kellariin? Miksi herätät minut, äiti? Mitä nyt, mitä on tekeillä? Mitä sinä teet, et kai pue minulle vaatteita pyjaman päälle...?

Silloin käytävässä kuului jo pommisuojaan kutsuva gongi. Isä käveli kärsimättömänä eteisessä, ja kun äiti oli häthätää saanut vedettyä verryttelyhousut jalkaani, me juoksimme kellariin. Talonmies avasi vanhan varaston, jonka oli määrä toimia pommisuojaana. Tilaa siellä ei juuri ollut, tungeksimme toistemme

KANSAINVÄLISESTI MERKITTÄVÄ KIRJA
– HÄMMÄSTYTTÄVÄN VÄLITÖN JA
POIKKEUKSELLISEN TÄRKEÄ ENSI KÄDEN
HOLOCAUST-TODISTUS

Helga aloitti päiväkirjansa 8-vuotiaana 1938. Hän koki vanhempiensa ja noin 40 000 Prahan juutalaisen lailla natsimiehityksen jälkeisen rotusyrjinnän: hänen isältään evättiin työ, häneltä itseltään koulu, eikä perhe voinut lopulta oleskella juuri muualla kuin asunnossaan. Vähitellen natsit paljastivat täydet suunnitelmansa ja aloittivat juutalaisten kuljetukset, ja Helgalta katosi ystäviä ja sukulaisia. Vuonna 1941 Helga ja hänen vanhempansa vietiin Terezínin keskitysleiriin, missä he olivat kolme vuotta. Vuonna 1944 Helgan isä passitettiin Auschwitziin. Helga ja hänen äitinsä hankkiutuivat mukaan tajuamatta, mikä heitä odotti. Helgan eno muurasi hänen päiväkirjansa seinään, jotta se säilyisi.

Auschwitzissa Helgan isä surmattiin, mutta kuin ihmeen kautta Helga ja äiti selvisivät leiristä ja sodan lopun lukuisista kuljetuksista ja marsseista päästen lopulta takaisin Prahaan. Kirjoittaessaan muistiin Terezínin jälkeisiä kokemuksiaan Helga oli viidentoista ja puolen ikäinen. Hän oli nyt yksi harvoista kaupungin juutalaisista.

99.1

ISBN 978-951-31-6788-2

WWW.TAMMI.FI

PÄÄLLYS: LAURA LYYTINEN

9 789513 167882